

STANOVNIŠTVO BRNJIČKOG KRAJA OD 15. DO KRAJA 19. STOLJEĆA

Brnjički kraj je geografska cjelina koja se prostire na oko 35 km² sjeverno od Kaknja, a centralno selo Brnjic je od njega udaljeno 15 km. Kada se spomene 'Brnjic', najčešće se misli na cijeli brnjički kraj koji danas obuhvata 16 sela i zaseoka. Sredinom ovog područja protječe rijeka Ribnica, a s njene lijeve i desne strane, po okolnim brdima i njihovim padinama, nalaze se sela i zaseoci. Uzvodno uz Ribnicu, s njene desne strane, u nizu poredani, nalaze se: Dubovo Brdo sa Dancima i Drijenom, Brnjic sa Bašićima, Pedićima, Jarevicama i Gradcem, te Varalići i Podborje. S lijeve strane nalaze se: Starposle, Hrastovac, Slivanj, Turalići, Hodžići i Krševac. Skupina svih brnjičkih sela neslužbeno se naziva i 'Džemat', jer čine jednu prilično homogenu familijarnu, društvenu, pa i ekonomsku zajednicu.

Brnjički kraj nije bio sastavni dio Visočkog sreza/nahije kada je Milenko Filipović od 1922-1927. godine sastavljao poznatu 'Visočku nahiju', pa tako, za razliku od većine ostalih kakanjskih naselja, mnogi detalji o stanovništvu Brnjica iz tog vremena nisu zabilježeni.

U 15. stoljeću, kako je zapisano u Sumarnom popisu iz 1468. godine, većina sela brnjičkog kraja pripada nahiji Bobovac. Samo selo Brnjic upisano je kao timar Muse sina Nikolinog sa 18 domova i 5 neoženjenih. Upisan je i Donji Brnjic sa 6 domova. Također, Starposle su bile timar posad-

nika tvrđave Vranduk: Karađoza iz Trnove, Mehmedija Tobdžije i Karađoza iz Karaverija, sa 22 doma, 2 neoženjena i 1 udovicom. Hrastovac je pripadao nahiji Brod (Zenica) i bio je timar okčija (strelara) Jusufa i Vladislava sa 2 doma i 3 neoženjena. Krševac je pripadao nahiji Bobovac i sa Paočinama bio timar Karadže sa 4 doma i 1 neoženjenim. Paočine su, inače, tada imale 22 doma. Selo Danci imalo je 9 domova sa 6 neoženjenih.

Krajem 16. i početkom 17. stoljeća, kako je zabilježeno u Opširnom popisu iz 1604. godine, nahiji Bobovac pripadaju: Starposle, Danci, Krševac i Brnjic, a nahiji Brod (Zenica): Slivna (Slivanj), Hrastovac, Dubovo Brdo,

Gornja Brnjica (Gornji Brnjic) i Podborje.

Starposle su tada imale 40 muslimana i 2 nemuslimana sa baštinama, te 2 neoženjena. U Starposlama je bilo i 8 akindžija muslimana (jurišnika osmanske vojske) sa baštinama, od čega su 2 bila neoženjena. U Dancima je bilo 13, a u Krševcu 6 muslimana sa baštinama i 1 neoženjen. Samo selo Brnjic je imalo 32 muslimana sa baštinama, 7 neoženjenih i 1 nemuslimansku baštinu. Slivanj je imao 11 muslimana sa baštinama, 1 neoženjenog i 2 muslimana akindžije sa baštinama, a Hrastovac 22 muslimana i 1 nemuslimana sa baštinama, te 3 neoženjena. Selo Dubovo Brdo je imalo 13 muslimana sa baštinama i 2 akindžijske ba-

štine, a Gornji Brnjic 13 muslimana sa baštinama, 6 neoženjenih i 2 akindžijske baštine. Podborje je imalo 13 muslimana sa zeminama i 1 neoženjenog. Prema tome, brnjički kraj je u periodu 1574-1604. godine imao ukupno 177 muslimana i 4 nemuslimana sa baštinama, te 23 neoženjena.

Nišan iz starog Brnjica iz 1147.h.g./1734. godine sa imenom Osman-baše po kojem su, vjerovatno, današnji Bašići dobili prezime

U 19. stoljeću, tačnije na popisu stanovništva i domaćinstava iz 1850. godine, brnjički kraj je imao 102 muslimanska i 8 pravoslavnih domaćinstava. Ukupno je bilo 445 muških stanovnika, od čega 414 muslimana i 31 pravoslavni. Ukupan broj sa ženskom populacijom bi iznosio oko 950 stanovnika. Brnjički kraj je tada podijeljen na sljedeće popisne cjeline: sami Brnjic (bez izdvajanja Bašića, Pedića, Jarevica, Gradca, Dubovog Brda, Drijena i Danaca), a zatim mahale: Varalići, Podborje, Starposle, Hrastovac, Slivanj, Turalići, Hodžići i Krševac.

U samom Brnjicu (sa Dubovim Brdom) bilo je 36 domaćinstva čiji su

domaćini nosili sljedeća prezimena: Horoz, Škulj (4), Graho (Grahčić), Delić (6), Bašić (3), Spahić, Kovač (3), Anlam, Burić (ili Purić), Šljivić (Šljivo) (2), Čolak, Bulentović (2), Kusić (4), Hadžić, Tukulić, Musić (3), Krločević (Krličević). Horoz Mustafa sin Bećira je 1850. godine bio brnjički imam, a porijeklo Horoza je, inače, iz susjednog Babina. Upoređivanjem osmanskog popisa iz 1850. godine i austrougarskog iz 1879. godine može se potvrditi da Imamovići, koji danas žive u Turalićima, upravo vode porijeklo od imama Horoza Mustafe sina Bećira. Također, i njegov sin Arif Imamović, prema svjedočenju samih Imamovića, bio je poslije svoga oca Mustafe imam u Brnjicu punih 50 godina. Prezime Anlam je danas nepoznato, a pre-

Nišan s imenom Merdić Ahmeta sina Mustafe (1855-1903.), čiji su otac i braća 1850. godine upisani s prezimenom Bulentović

Fragmenti iz Opširnog katastarskog popisa iz 1574-1604. koji se odnose na Brnjic

zimeza Hadžić, Krličević i Burić se mogu naći u drugim zeničkim selima i šire. Također, upoređivanjem nišana sa popisom može se potvrditi da su Bulentovići (perz. bülend – visok) današnji Merdići. Naime, novo prezime su dobili po najstarijem pretku Merdanu – Merdi, od koga svi potječu i koji je spomenut u ovom popisu.

U narednih 150 godina došlo je do miješanja i preseljavanja familija i njihovih ogranaka iz jednih u druga brnjička sela i zaseoke. Tako u gotovo svakom selu postaju zastupljena prezimena kojih ima i u ostalim selima. U samom Brnjicu su, prema kasnijim popisima, živjeli: Čolaci, Merdići, Kovači, Škulji, Šljive i Delići. U Bašićima: Merdići, Čolaci, Delići, Škulji, Kovači i Bašići. U Pedićima: Delići, Škulji, Ramići, Kovači, Bašići, Merdići i Šljive. U Jarevicama: Merdići, Kovači, Čolaci, Kusići i Tukulići. U Gradcu: Merdići, Kobilice, Škorići, Planići i Musići.

Zatim, u Dubovom Brdu: Škorići, Musići i Mujčinovići. U Drijenu: Musići, Ajdinovići, Kobilice, Ljubovići i Škorići. U Dancima (samo pravoslavni): Markanovići, Karaći, Čorići, Srdići, Malići, Dačići, Tokići i Rajaci.

U mahali Varalići 1850. godine bilo je 13 domaćinstava sa sljedećim prezimenima: Gačić (2), Džafić, Čagić, Piljug, Delo (Dželo), Čehajić (2), Zahirović, Gagović (Gagulić), Polić (2) i još 2 domaćinstava bez upisanih prezimena. Stariji Varalićani kažu da je posljednji Džafić umro prije stotinjak godina, a iza sebe je ostavio tri kćeri, bez muškog nasljednika. Čagića (Čago) danas nema u Varalićima, ali je ovo prezime prisutno u drugim zeničkim selima. Kasnije se u Varalićima po-

javljaju sljedeća prezimena: Šahman, Čivić, Mujić, Hukić, Smajić, Merdić i Krnjić.

U mahali Podborje 1850. godine bila su 4 domaćinstava sa sljedećim prezimenima: Dželo (3) i Pehlivan, a kasnije se pojavljuju Piljuzi, Husetovići, Hasići, Bajramovići, Zahirovići i Grahići. Prezime Pehlivan je danas nepoznato, a vjerovatno su njegovi nosioci kasnije prihvatili drugo prezime.

U mahali Starposle 1850. godine bilo je 15 domaćinstava sa sljedećim prezimenima: Podojak (6), Hodžić, Kokić (3), Govorak, Kasap (Kasapović), Šahman, Đulan, Durmiš, a kasnije se pojavljuju Husetovići, Smajići i Kobilice. Prezime Govorak upisano je u austrougarskom popisu iz 1879. godine, a Đulan i Durmiš mogu se naći u susjednim zeničkim selima. Neke od Podojaka su jedno vrijeme nosili i prezime Mešinović, što se može vidjeti sa nišana kod lokalne džamije kada se uporede sa popisom iz 1850. godine. Čak se i danas nezvanično oslovljavaju kao Mešinovići. Upoređivanjem nišana, osmanskog popisa iz 1850. godine i austrougarskog iz 1879. godine, dolazi se do zaključka da su i današnji Smajići iz Starposli jedan od ogranaka Podojaka. Naime, na popisu iz 1850. godine upisani su s prezimenom Podojak, a nešto kasnije usvojili su novo prezime po nosiocu domaćinstva Ismailu/Smailu – Smaji. Iste slučaj je i sa Husetovićima: u jednom domaćinstvu Podojaka pojavljuje se nosilac Husejn (vjerovatno s nadimkom Huse) po kojem je ova grana usvojila novo prezime Husetović, što je vidljivo kroz spomenute dokumente.

U mahali Hrastovac 1850. godine bilo je 8

Nišan u Starposlama s imenom Mešinović Sinana Mehmeda (1849-1904.), koji je na popisu upisan s prezimenom Podojak

domaćinstava sa sljedećim prezimenima: Kobilica (2), Hekić (2), Čerin, Krpo, Hušum i Gluhić. Kasnije se pojavljuju Kokići, Podojci i Odošaji. Prezimena Čerin, Krpo i Hušum danas nema, dok stariji znaju da su Hušumi nekada živjeli u brnjičkom kraju.

U mahali Slivanj 1850. godine bila su ukupno 4 domaćinstava: Šišman (2), Osmić i Begović. Kasnije se pojavljuju Kobilice, Šehovići, Husetovići i Gluhići. Prezimena Osmić i Begović su danas nepoznata.

U mahali Turalići 1850. godine bila su 4 domaćinstava: Duraković (3) i Selimović, a kasnije se pojavljuju Imamovići i Zahirovići.

U mahali Hodžići 1850. godine bilo je 8 domaćinstava: Mandžuka (4), Zahirović, Odošaji, Mahmutović, te 1 domaćinstvo bez upisanog prezimena. Kasnije se pojavljuju Čivići, Grahići i Spahići. Prema tvrdnjama pojedinih, Čivići potječu iz zaseoka Karići iznad Varalića, ali su se nakon neke od epidemija kuge preselili u Hodžiće. Odošaji danas tvrde da su Mahmutovići jedan

njihov ogranak, a iz samog deftera je vidljivo da su i jedni i drugi imali zajedničkog pretka Kadriju, te su im kuće bile jedne do drugih, pa je takva tvrdnja osnovana. U austrougarskom popisu iz 1879. godine isti ovi Mahmutovići nose novo prezime Fehratovići.

U mahali Krševac 1850. godine bilo je 9 domaćinstava: Tulum, Ramić (2), Spahić (3), Kurbašić, Derja (Derjahović) i Mahmutović. Kasnije se pojavljuju Zahirovići, Hasići, Čivići, Kobilice, Šahmani, Piljuzi i Grahići. Kurbašići i Mahmutovići su danas nepoznati, a nišani trojice Kurbašića svjedoče da je ovo prezime bilo prisutno u Krševcu. Postoje jake indicije da su krševački Kurbašići današnji Čivići.

Nišan u Krševcu s imenom Kurbašić Ahmeta sina Ibrahima (1830-1864.)

Prema tome, prezimena brnjičkog kraja, koja su nestala nakon 1850. godine, su: Džafić, Čagić, Bulentović, Krličević, Pehlivan, Govorak, Hukići i Spahići. Prema tvrdnjama pojedinih, Čivići potječu iz zaseoka Karići iznad Varalića, ali su se nakon neke od epidemija kuge preselili u Hodžiće. Odošaji danas tvrde da su Mahmutovići jedan

ili da su se njihovi nosioci doselili u brnjički kraj, bila su: Merdić, Škorić, Mujčinović, Ajdinović, Planić, Ljubović, Čivić, Mujić, Hukić, Horić, Počulica, Omić, Maroščić, Smajić, Krnjić, Husetović, Mešinović, Hasić, Bajramović, Šehović i Imamović.

U Popisnom defteru iz 1850. godine u Brnjicu su upisani i pravoslavni, njih ukupno 35 muških u 8 kuća, i to sa sljedećim prezimenima: Ruma, Lukić, Vranić i Vasiljević, a za preostala 4 domaćinstva prezimena nisu navedena. U austrougarskom popisu iz 1879. godine od prezimena pravoslavnih spominju se još: Petrović, Dragić, Sabatić, Lukić i Veselinović (u Suhjoj), Kovač, Kajaković.

Na austrougarskom popisu iz 1879. godine Brnjic je popisana kao jedna cjelina koja je pripadala Zenici, a Zenica okružuje Travnik. Ukupno je bilo 1023 muslimana i 108 pravoslavnih.

Radi usporedbe, na popisu iz 1991. godine brnjički kraj imao je ukupno 5238 stanovnika. U Bašićima je bilo 200 Muslimana (Bošnjaka); u Brnjicu 820 Bošnjaka; u Dancima 56 Srba i 6 Jugoslavena; u Drijenu 105 Bošnjaka i 1 ostali; u Dubovom Brdu 268 Bošnjaka; u Gradcu 21 Bošnjak; u Hodžićima 491 Bošnjak; u Hrastovcu 299 Bošnjaka; u Jarevicima 265 Bošnjaka, 1 Srbin i 6 Jugoslavena; u Krševcu 462 Bošnjaka, 1 Srbin, 1 Jugoslaven i 4 ostala; u Pedićima 463 Bošnjaka i 2 ostala; u Podborju 202 Bošnjaka, 1 Hrvat, 1 Srbin, 2 Jugoslavena i 6 ostalih; u Slivnju 210 Bošnjaka i 1 Jugoslaven; u Starposlama 393 Bošnjaka; u Turalićima 336 Bošnjaka i 3 ostala; te u Varalićima 609 Bošnjaka, 1 Jugoslaven i 2 ostala.

Priredio: Dr. Emir Demir